

ravno tako na mokrih, kakor po suhih krajih porabljiva; voda se je skorej ne prime in je ne zamore pokončati.

(Dalje sledi.)

Visoki namen poljedelstva.

Poslovenil M. Verne *).

Vsígamogočni Stvarnik nebes in zemlje bi nas lahko s čudeži oblačil, bi lahko sukne naše iz zemlje rasti dal, kakor hraste in gobe; bi lahko meso žival tako napravil, da bi ga precej brez kuhe in priprave jesti mogli, kakor jemo sadje drevés, berž ko dozori; bi bil lahko telo naše tako terdno napravil, da bi mu vreme škodovati ne moglo. Al ko bi v naravi vse našli, česar potrebujemo, in že tako, kakor ravno potrebujemo, bi si lahko vsak svoj šotor v gojzdu napravil; pameti, delavnosti, nagiba k tovaršiji bi treba ne bilo; človeški rod bi ne imel nobeniga opravila; kupčije in brodnštva bi ne bilo treba; toliko lepih, koristnih, prijetnih umetnost bi se ne bilo znajdlo.

Taka vestava ni bila modrimu Stvarniku všeč; tako lahko preživiti in ohraniti se, nam ni dodeliti hotel. Reči, ki jih k živežu, k zdravju, k obleki in k radosti svoji neogiblivo potrebujemo, je obilo. Narava živi in dela neprenehama k blaženosti svojih otrok; ali mnogo reči nam dá le sirovih in neobdelanih. Pri tem ne more družiga namena imeti, kakor da naj reči sami v roke vzamemo, in pridelki, ki nam jih daja, po svojih potrebah in po svojim slaju obdelujemo. Razdelila je svoje blago in svoje bogatije po deželah, ne da bi nekatere obilnosti uživale, druge pomanjkanja terpele. S tem hoče občno pobratenje vsih narodov napraviti, — hoče, da naj svoje blago zamenjujemo, rastljine in živali iz družih delov sveta v svoje podnebje prestavljemo, in, po svojih potrebah spodbadani, vedno k blaženosti, k olepšanju veseljnosti, k obogatitju posamesnih krajev pripomagujemo. Kako lahko bi bilo Stvarniku storiti, da bi klas namest zernja že kruh rodil, da bi vino z neba deževalo; tode tega ni hotel storiti, — hotel je marveč, da se s poljedelom živimo, da z urenjem svojih moči zlahtno zdravje ohranimo, ki ga lenuh zgubi, da kruh jemo, ki so ga roke naše pridelale. Po vsi pravici pravi slavni Pope: Delo in pomanjkanje zasluži, da se med narveči Stvarnikove dobrote šteje.

Pesniki starodavniga sveta so nam svoje zale sanje od nekakošnega zlatiga véka zapustili, ko se njive niso obdelovale; ljudje so vedno pod drevjem ležali; vse je samo po sebi rastle; narava je bila dobrotljiviši in darovitniši od zdaj; o tistim srečnim času se ni bilo nikomur truditi treba. — Tako po Ovidovo govoré le taki, ki sveta kar nič ne poznajo, ki niso misliti vajeni, ki se jim nič lepo ne zdí, kakor to kar razujzdana sladnost množi in mehkužniga razujzdance v njegovi sladnosti podpira. Kaj taciga zamorejo le taki terditi, kateri nimajo ne nar manjšiga zapopadka od različnih krajev zemlje, od hitriga razširjanja plevéla, od potrebniga pripravljanja zemlje, od reje rastljin, od zverženja sémena, od požlahtnjenja žita, od slabe letine, od množstva in požrešnosti mercesov itd.?

Malajčani stanujejo v deželi, ki je z vsimi darovi in lepotami narave okinčana; zrak diši prijetno po tisučernih krasnih cvetlicah, da ni izreči; zakladi vsiga stvarjenja so tam zbrani; popotniki vidši deželno stermé, prebivavci so pa vendar narnesrečniši; poljedelo je zaničevano, dele

je sramota, dežela ne rodi še toliko žita, da bi seljudje preživiti mogli.

Zemlja se vterdi ali oterpne, ako se ne prekoplje, ne preorje, ne obdela in nje notranji skladi ne spravijo na zrak in njegovo dobrotljivo moč. Nekatere rastljine, ki se jim plevél pravi, jo napolnijo s koreninami, da dež, da snežnica va-njo ne more; da se nobena korenina vriniti, prirasti in poganjati ne more. Od take terde zemlje dež po verhu odteka; namest da bi se redivni deli, ki se v vodi znajdejo, va-njo vrinili, ji odnaša voda še nar drobnejši dele, ki se ji odtergati dajo; tako postane zemlja čedalje bolj pusta.

Vsak vé, da polje toliko več redivnih delov z zraka v-se potegje, kolikor večkrat se prekoplje in preorje. Njegovo poveršje se s tem pomnoži; spodnji sklad zemlje pride pri oranju na mesto zgornjiga in dobí pristojnih delov za nove rastljine, ki tam rasti imajo. Ojstro čertalo in ojstri zobje brane raztergajo kepe, da notranji deli vterjenih kóp spet na zrak in mok pridejo. Na goli skali ne raste nič, saj po sokih ne, ki bi po korenincah iz skale prišli. Skala je zemlja kakor polje; dež jo moči, kakor naše kuhinske verte; ali okamnjena zemlja ničesar ne sprejme; skala se moči zraka ne vdá; dež jo spira, jo splahnuje, porodoviti pa je ne more. In taka suha skala, take nerodovitne divje tla bi bila vsa zemlja, bi bile naše lepe okrajne, ako bi mi roke navskriž držali in drevó (plug) sožgali. To spričujejo žalostni kraji, polni peska in kamnja, kjer so vojska, kuga ali drugi uzroki nekdanje prebivavce pokončali ali pregnali.

Ni mogoče, da bi nas narava v vsakim kraju sveta brez vsiga našiga truda hranila.

(Dalje sledi.)

Življenje slavnih Slovanov.

XIII.

Bernolak.

Anton zlahni Bernolak, izbuditelj slovaškiga slovstva, je bil rojen u Arvajski stolici na spodnjim Ogerskim od plemenitih starišev. Sila mlad je stopil u duhovski stan. Postal je katoljski župnik, nar pred u Čeklešu, potem u Ersek-Ujvaru.

Kar mu je po duhovskih opravilih časa ostajalo, je pridni mož učenstvu, posebno slovanskimu jezikoslovju posvetil, največ slovaškimu narečju na Ogerskim, ktero mu je materinski jezik bilo.

Ker je vidil, kako veselo česko, poljsko, rusko in jugoslaveusko slovstvo napreduje, je iz celiga serca pomiloval, da ni tudi milo zvezdje slovaškimu narečju bilo zasijalo — narečju, ktero je vendar tako krepko in blagoglasno, in kteriga prednosti so že prej nar učenjsi možje, kakor J. K. Jordan, nadškof Stratimirovič, Kopitar, in oče slovanske učenosti Dobrowsky u Pragu enoglasno bili spoznali.

Namenil se je bil tedaj Bernolak prijatle in domoljube svojiga naroda izbuditi, da bi slovaško narečje (slovenčina, kakor ga Slovaki sami imenujejo) čistili, izobrazovali ter na stopnjo književniga jezika povzdignili. Združili so se rimsko-katoljski župniki Bajzda, Fandli in Bernolak. Osnovali so slovstveno društvo, čigar udje so se bili zavezali, vse slovaške bukve kupiti, ktere bodo Bernolak in njegovi prijatli spisali. Podpiral je to imenitno lotitev ondašnji blagosereni kardinal Rudnay, nadškof ogerski, ki je tudi sam nekoje svojih u slovaškim narečju izustenih govorov natisniti dal.

Bernolak sam je ustanovil nov pravopis, in slovnico slovaškiga jezika zložil, ktera je u Požunu leta 1790 beli dan zagledala.

Tudi etimologičko knjigo je bil spisal, u kteri učí,

*) Visoko častiti gospod proš so poslovenili prelepo nemško knjigo Sanderjevo pod nadpisom »dobrota in modrost Božja v naravi«, iz ktere bomo z dovoljenjem slavnega g. pisatelja nekatere sestavke braveem »Novic« za pokušajo podali. Vred.

Izmed mnogih hrastovih plemén je poletni hrast nar imenitniši. On zraste 100 do 180 čevljev visok, 4 do 6 čevljev debel; raste 200 do 400 let, in zamore starost 1000 let doseči. Deblo ima okroglo, les je težek, terd, čverst, vlečljiv, o mladosti bel, o starosti rujavkijat. To velikansko drevó raste po celi Evropi, u pešeni, z bernjo in ilovco zmešani zemlji, raji po ravninah in niskih berdih, kakor na visokih hribih, kjer se le redko najde. Les poletniga hrasta je za stavitev nar boljji.

Zimski hrast ali dob, 100 do 120 čevljev visok in 3 do 5 čevljev debel, dočaka 400 do 600 let starosti. Njegovo listje je veči kot perviga, pa se pozneji prikaže; les je rujavo-rumenkijat, luknast, popokan in ne tako vlečljiv, torej manjši vrednosti, kakor poletniga hrasta.

Je še blizo 40 verst hrastov, katerih les je za stavitev več ali manj porabljev; pa tudi kraj, na katerim, in podnebje, pod katerim hrasti rasejo, pripomoreta veliko u tverdino ali krepost lesa. Naj torej gospodar, ki hrastovine potrebuje, posebno po svoji okolici za-njo se ozira, ter naj po djanjskih skušnjah presodi, katero pléme bi bilo za rabo nar bolj prikladno.

b) Bukev. Nje les je čverst, pa červi ga radi glojejo, in vreme spreminljivo mu škodje. U stavitev se malokdaj porabi.

c) Gaber. Les je terd in vlečljiv, torej prav ugoden za izdelovanje nastrojev in mnogo porabljiviga orodja.

d) Jelša, prijateljica bregov, ktera po naših krajih zmirej bolj redka prihaja, za stavitev nima scer premočniga lesa, se da pa vender na močirnatih krajih porabiti, ker u vodi jako sterpi. Tudi je jelšovina dobra za ogrado gnojnišč, za žlebe itd.

e) Brest, nar bolj sili vremena zoperstane, se ne zverže, je čverst in vlečljiv, in červi se ga ne dotaknejo.

f) Breza raste slabo, se lahko skrivi, je červojedini podveržena, tedaj se u stavitev ne more priporočiti.

g) Les topola in trepetljike je za dile dober.

h) Koristno drevó je akacia, o ktereji so „Novice“ že velikrat govorile. Nje les je dober za stavitev, ker ga vreme ne spridi.

i) Javor daje čverst in terd les, vgoden za mizarske dela.

k) Lipa. Je več plemen. Drevo je slave in mnogotere koristi.

l) Jesen, krepkiga lesa, pa redek in predrag za stavitev.

m) Divji kostanj prelahko stuhni, torej ni za pohišva.

(Dalje sledi.)

Zdravniške reči.

(Pomoč, kadar človeka gnjil zob boli.) Ena nar hujih bolečin je gotovo boleč zob; nasvetovanih pomočkov je na cente, vendar včasih ni pred mirú, dokler se ne izdere zob. Ker pa zob zgubiti, je velika zguba, ktero človek nar huji takrat občuti, kadar se postara, in jedil več prav zvečiti ne more, je prav. da se enmalo pomislimo, preden ga damo izüreti, posebno takrat, kadar je zob le na sredi nagnjit, tako da ne okuži sosednih zob. Mnogi zdravniki hvalijo poslednji čas zuajdeno omotico, ki se chloroform imenuje in v apoteki dobi; od tega zdravila, ktero čutnice omoti, se kane nekóliko kapljic na pavolo in ta položi

v votlino zoba. — Po več skušnjah dobro poterjeni pomoček je pa tudi sledeči, ktereji si vsakdo domá in brez vse nevarnosti napraviti zamore: Vzame se v drobno štopo zmlete kuhinske soli toliko, kolikor je na majhno noževo špico gré, ravno toliko zmletega smodnika (strelnega pulvra), en kosček čebulje se z žlično ročico stare, da se sok izžmè, in s tem sokom se sol in smodnik pomoči, da se tako napravi mazilo. S tem mazilom se kosček pavole omóči in potem v votlino zoba položi. Kmaló se začno sline iz ust cediti; zato naj človek za ti čas (1 ali 2 minuti) enmalo glavo nagne z odpertimi ustami. Pomagalo je to večkrat, ko vse drugi pomočki niso pomagali.

So na to vižo bolečine potolažene, naj se iše pomoči pri zdravniku, da izgnjito votlino s svincom zalije (plumbira), da nobena drobtinica jedi ne more ostajati v luknji in tudi pijača in zrak ne more do zobove čutnice. Tako se zamore gnjil zob, če že ni popolnoma škerbíana, ohraniti veliko veliko let za rabo in brez bolečin.

Visoki namen poljodelstva.

Poslovenil M. Verne.

(Dalje.)

Vsaka rastljiná, tudi pšenica, vinska terta in beluš raste divja v nekterih krajih sveta; če jo pa imeti hočemo, kjer ni domá, si jo moramo izrediti, in zemljo za njo pripraviti. Ako hočemo kakošnih rastlin tako obilo pridelovati, da so nam občji živež, moramo cele okrajne obdelati in vse overe odpraviti. Narava je tudi večimu delu rastlin tako čudovito rodovitnost dala, da bi jih celó malo zadosti bilo, da bi se čez vso zemljo razširile in vsm drugim prostor vzele. Zatoraj se najdejo gosti in skoraj neprehodljivi gojzdi v vsih deželah, kjer je še premalo naselnikov in obdelovavcov.

Ko bi ne bil nihée začel polja napravljati, močirjev sušiti, kamnja trebiti, sémena sejati, zemljiš graditi, zverin in vse prerastejočiga plevéla zatirovati: al bi ne bila cela zemlja v malo stoletjih, znabiti v polstoletju, zgol tamen gojzd postala? Tudi zverine se tam, kjer v miru mlade ploditi zamorejo, lahko v kratkim strašno namnožé; in gotovo bi bile velike gojzde, ki brez tega deželo vlažno, merzlo in nezdravo delajo, s strahom in z nevarnostmi za vsaciga človeka napolnile. Siamsko kraljestvo je pozemeljski raj; narava mu je celó po verhu zemlje zlata, bakra in čistiga kositarja natrosila; mnogotero nar žlahnejši sadje se povsod ponuja; reka Menam namóči vsako leto en del dežele in ne stori škode, obogati zemljo in namaka setve laškiga pšena (rajža); laško pšeno se seje samo po sebi; narava ponuja tam zastonj narlepši darí — pa kaj pomaga vse to? Ljudjé ne slušajo narave; kralji živé v sladnosti, podložni v lenobi; dežela je kar malo naljudena; osem dni se potova, brez da bi se kakšna kočá našla, in cela okrajna je polna risov in slonov, ki vse razdenejo, zato ker se prebivavci še svojih rok ne poslužijo. Ali je bil to Stvarnika namen? Gotovo ne. Brez dvoma je imela vsa zemlja z ljudmi naseljena biti; kako bi pa to mogoče bilo, ako bi mi z rastlinami ravnati ne smeli, kakor se nam ljubi in kakor nam je treba? Tisti del zemlje, kjer je vedno poletje, kjer drevje vedno popje, cvetje in sadje rodi, kjer celó bčela, ki se ji zime batí ni, tako reči, svoje pridnosti pozabi, in medú ne nabira, kjer ji cvetlic nikdar ne manjka — tisti del sveta ni naraven vsem stvarém. Kakor se je perva družina v več vej in odraselkov razdelila, in kakor je novim prebivavcam zemlje zdaj lov večih žival, zdaj ptičji lov, zdaj verto- in poljodelstvo ali živinoreja bolj dopadla: se je vsak od svoje domovine, bodi si proti severju ali proti jugu, čedalje bolj oddaljševal; si nov, še od nikogar poseden kraj poiskal, in tam svoje stanovanje napravil.

Iz tacih vselištev so se kmalo spet nove trume ljudi vzdignile in kje drugej posebne selišča napravile. Najdno so drugo podnebje, spremenljiviše vreme, druge živali; nekatere korenine so okus bolj mikale ko druge; nekteriga sadja so se ljudje prej navadili; malo po malim so se naučili škodljive stvari od zdravih in za-nje dobrih ločiti. Kjer so se vseliti hotli, so une, kolikor je mogoče bilo, zaterali, te pa po primeri občnih potreb množili.

Tako so se učili različnost zemljiš in razno rodovitnost mnogoverstnih zemelj poznati; na težave in overe zadevši so mislili, kako bi jih premagali; orodje so znajdlji, in — delo si polajšati — so malo po malim živali, ki so se jim priljudniši, pohlevniši, ubogljiviši, pristojniši zdele kot druge — tovor nositi, voziti in polje obdelovati učili. Kolikšen dobiček, ko so se tega lotili? Čudne glave mora biti, kdor meni, da ta vgodnost, to polajšanje, ta tisučera raba velicnih, močnih, pogumnih stvari, ki zdaj slabiga otroka ubogajo, kakor da bi svoje moči ne poznale, — da vse to bi ne bil višji namén! (Dalje sledi.)

Slovanski popotnik.

* Belogradski „veliki kalendar za 1853“, izdan po Milošu Popoviču, je po naznanilu Zogreb. „narodnih novin“ dobil dovoljenje, da zamore slobodno priti v austrijske dežele. Je pa ti kalendar koristna knjiga na vse strani ter velike hvale vredna.

* V Gorici se poslovenjuje po laškem izverstno delo „Stari Urban, ali zimski večeri dobrih kmetov“. „Kadar bo gotovo — piše „Bčela“ — ga dobi družtvo sv. Mohora.

* Pervi list tečaja 16. „Danice“ v Zagrebu je prišel na dan 8. t. m. Njeni obseg — pravi v uvodu bo tisti, kakor je bil prej. Pesmi, kratkočasni in podučni sestavki, opisi domorodnih predmetov bojo tudi v prihodnje glavni zapopadek. Iz domorodnih starin in dogodivšine bo prinašala naj zanimiviše reči, mnogokrat v krasnih podobah.

* Od novega leta je v Pragi začel izhajati s pomočjo matice česke naravoslavni časopis „Živa“ (natora). Vrednik mu je slavni prof. dr. Janez Purkyně z gosp. Jan Krejčihom; izhaja vsak mesec na dvéh pôlah v veliki osmerki, in dokladale se mu bodo na les ali kamen zvesto izrezane podobe; velja na leto 3 fl., za pol leta 1 fl. 30 kr. Obseg 1. lista je izverstno izbran.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Černogore zvé „Terž. časnik“, da hočejo Turki Černogoro od dvéh strani (Albanie in Hercogovine) ob enem napasti. 6. dan t. m. se je podal knez v Grahovo, pomenit se z ondašnjem vojvodom Wojatič-em, kako naj bi se branila Černogora na strani Hercogovinski; okoli Grahova delajo prekope, zabraniti napad Turškim konjikom. Omer Paša je kot načelnik močne armade v Skadar došel, in govorilo se je, da v 4 ali 5 dnéh bo vdarul nad Černogore, ki so pripravljeni, Turka v svojih gorah junaško sprejeti. Kakor se bere, so Černogorci po željah rusovske vlade se vmaknili iz Žabljaka. 14. dan t. m. je prišel knezov stric Juri Petrovič, staršinstva predsednik, v Terst, in se od tod na Dunaj podal. Generaladjudant Njih veličanstva našega cesarja g. Kellner Köllensteinski in deželni poglavar Dalmatinski g. generalmajor Mamula sta prišla v Kotor (Cattaro); sliši se, da se bo en oddelk austrijske armade na mejo postavil.

Iz Št. Jerneja na Dolenskim 16. dan t. m.

Danes zjutraj, ko je bila ura ravno $\frac{1}{4}$ na 3 udarila, je bil pri nas precej občutin potres, ki je okolj 2 trenutka tako zlo zemljo tresel, da je več ne terdo spijočih ljudi iz spanja zbudil, ker so se vse pohištva tresle in okna klepetale. Tudi smo danes še le prvi sneg letošnje čudovito tople zime v gorjancih semtertje zagledali, kteriga pa, kakor se kaže, že juter več ne bo. Lepstanski.

Iz Ljubljane. Nevtrudni gosp. fajmošter Zaločkar so doveršili poslednji del kmetijskih bukev pod nadpisom „Dodatek od „gospodarstva“ in ga poslali odboru kmetijske družbe. Nadjamo se, da bojo po teh bukvah se že mogli učiti prihodnji učenci, ki bojo na spomlad iznovega v učilnice kmetijstva stopili.

Novičar iz mnogih krajev.

C. k. ministerstvo denarstva je te dni razglasilo, da konec leta je bilo cesarskega popirnega denarja v vsem za 155 milionov in 788.058 fl. med ljudstvom, tedaj za 2 mil. 501.066 fl. manj kakor konec poprejšnega mesca. Tudi je naznanilo, da tisti bankovci deržavnega zaklada, ki so konec leta ob veljavnost prišli, se zadnji čas jemljejo še do konca tega mesca. — Svetli nadvojvoda Rainer, nadstric cesarjev in nekdanji kralja-naměstnik na austr. Laškem je umerl v Botzen-u na Tiroljskem, 70 let star. — Dunajski časniki pišejo, da škofji odbor na Dnnaji se posvetuje zdej zastran nove razmere penzji (penzionov) duhovnikov, ktera, kar bi popolnoma pravično bilo, se bo nek prihodnje merila po številu službinih let, kakor scer pri uradnikih. Po povabilu c. k. ministerstva na Dunaji poslednjič zbrani gg. škofje so izvolili izmed sebe odbor, ki ima biti stanovitno namestništvo škofjega zbora v posvetovanju z ministerstvom; izvoljenih je v ti odbor 5 gg. škofov, namreč g. škof Pražki, Graški, Ljubljanski, Diocletianopolitanski in partibus in pa Bernški; njih sklepi so veljavni, ako je večina teh gospodov v posvetu pričujoča. — Iz dopisa iz Aleksandrie v „Terž. čas.“ zvémo, da apost. provikár dr. Knoblechter stanuje na erti, kjer se bela in modra reka stekate. Dr. Reic ga je po svojem dohodu iz Dunaja, kamor je lani mnogo divje zverine cesarju peljal, obiskal in obá sta potem jezdila v Kartum k pašatu. — Na Ogerskem se množijo tako roparji, da je deželno poglavarstvo tudi za Budimsko-Peštansko okolico oklicalo smertno kazen. — Čbelarji so imeli 13. t. m. prvi zbor na Dunaji, v katerem se je za spodnjo Austrio potreba spoznala: naj se dajo po domače spisane čbelarske bukve na dan in šolski mladini naj se cepi veselje do čbelarstva. — Spet je v Galiciji se zadušilo troje otrok, ki so se sami domá igrali s peržigavnimi klinčki in so zažgali slamnico. — Silavažno reč je znajdel dr. Cariosio v Genui; po elektromagnetični moči razkrojiti vodo, da na to vižo pridobljeni gaz bo nadomestoval vodni sopár popolnoma. — Na južnem Francoskem zorijo hruške; — po Erdeljskim se klati sila veliko volkov. — Vsi, ki so okoli cesarja Napoleona, morajo živeti v nar veči gizdosti in lišpu, Napoleon hoče, da pride tako veliko denarja med ljudstvo. — Danski deržavni zbor je razpušen.

Pogovori vredništva.

Željam Vašim zastran naznanovanja dedšin ali erbšin bomo vstregli, kolikor bomo iz nemškega časnika zvedili.

Milodari za reveže pri sv. Trojici

po prošnji v 95. listu „Novic“ l. l.

— — — iz Gorenskiga 5 gold. — kr.
V 1. listu naj se popravi tiskarni pogrešek iz
B. v tem, da se dostavi — » 20 »

zorno (horizontal) položiti, kakor peskovnjak navadno tudi u zemlji leži.

5. Glinasta pléna (Thonschiefer) je nar slabiši gradivo, ker lahko razpade, tudi od velike teže se razdrobí. Sinja pléna je pa dobra za pokrivanje. (Dalje sledi.)

Visoki namen poljedelstva.

(Dalje.)

Kdor je o prvem času iz svoje domovine šel, da bi se vselil v kakošnim posebnim kraju zemlje, ki se je, kakor se po pravici verjeti smé, pri vednim vmikovanju morja o ravno tistim času, ko so se ljudje in živali množili, tudi na vsih straneh množila, širila in sušila, — kdor si je na vedno večji zemlji, kjerkoli si bodi, lastno prebivališče sozidati in vse svoje potrebe okrog sebe imeti hotel: je brez dvoma njih snovo, sémena, od katerih so njegovi starši in dedje živež dobivali, korenine, sadje, drevje, živali, orodje, znanjbe in šege svoje domovine seboj vzel, in po novi do takrat še neobdelani okrajni zemlje razširil.

Kmaló so zapazili, da vreme ni povsod enako vgodno, ne ensko stanovitno. Kmaló so prišli v take kraje, kjer rastljiné le enkrat v letu cvetó, kjer mnoge zelišča vsako leto umerjejo, kjer mnoge komaj nekoliko let preživé. Kmaló so vidili velik razloček med poletjem in zimo; pomanjkanje pozimi je ljudi sililo, si zaklade nabirati; pazili so na mesce, o katerih narava svoje doneske sama ponuja; ptiči, skrički, bčele so jim zgleđ bile, in učili so se od njih, pametni, hranilni, previdni bití; prizadevali so si tedaj, take poljske pridelke, ki se v majhnim prostoru, brez veličiga truda, več let bolj dobro in stanovitno ohraniti dajo ko drugi, jako množiti. Ko je breber pred njih očmi hišico umetno napravljaj; ko so merčesi svoje tkanje pred-nje vésili, ko so školjke z razpetimi jadri pred njimi plavale; ko so bčele in mravlinci poleg njih v občnosti živeli, in se samoblastno vladali — bi bil mar človek sam večno dremati mogel? Brodníštvo, kupčija, umetnost, obdelovanje, pridobivanje izvira iz človeške narave.

Ravno tako je bila obleka človeku potrebna. Človek potrebuje tudi v nartoplejših krajih odeje saj ponoči. V tacih krajih so noči toliko merzlejši, kolikor so dnevi toplejši. Človeške detica se ne rodé z obleko kakor kozé in zajci. Modrost in dobrotá Stvarnika, ki je človeka namenila, da naj v društvu živi, je hotla po revnih, pomoči potrebnih okoljčinah, v katerih vsak otrok na svet pride, zveze društvá, ljubezni, vzajemne pripomoči napraviti, in mladimu človeku v društvu z njegovimi starši dati izobraženost in omiko — narveči dedšino, ki jo človek zadobiti more. Veči del mladih žival in ptičev v gojzdu zbeží kmalo svojim staršem. Kakor hitro se sami rediti zamorejo, jim postrežbe in pitanja več treba ni. Umetnosti, urningosti in pripravnosti so jim prirojene kakor starim. Poduka jim ni treba, starši ga ne morejo dati, in mlajši ne prejeti. Le slab človek potrebuje kakor slak in beršlen, krepke palice, da se ž njo povzdigne in na-njo opira. (Konecsledi.)

Slovanski popotnik.

* V Zagrebu je dr. Ludevík Gaj osnoval novo bukvarnico pod naslovom „narodna knjigarnica“. Čeravno se bojo o ti knjigarnici dobivale knjige in vsi v knjigoteržtvo spadajoči predmeti vsih jezikov in po stalni ceni, kakor se dobivajo na mestu svojega izvira, bo po oglasu gosp. lastnika vendar imela narodna jugoslovanska književnost prvo in osobito mesto. Tudi obljubi gosp. lastnik „ako dobrotnost občinstva i pri-

jaznost okolnosti narodni knjigarnici pomočno desnico podá“, podpirati pisatelje znanstvenih in ljudskih knjig zastran premanja, tiskanja in razprodaje njihovih del pod pristojnimi pogodbami, kar mu bo toliko lože, ker ima veliko in dobro vredjeno tiskarnico. — Početje je na vsako stran hvale vredno; saj je živa potreba, da se jugoslovanski književnosti milejši pod pazdihó seže. Mi govorimo tu tudi iz slovenskega ozira. S slovenskimi knjigami se še nihče ni obogatil, ker število slovenskih bravcov ni tolikšno, da bi se na svitlo danih knjig po tisuč in tisuč iztisov prodalo, kar edino splača stroške, ako je pri enem iztisu tudi celó malo dobička. Ako pa ubogi slovenski pisatelj svojih knjig še po 20 odstotkov knjigoteržcu v poverníštvo (komision) spečati ne more (experientia docet), kako će priti „na travo zeleno!“ Nadjamo se, da bo nova narodna knjigarnica kolikor moč podpiratelca narodnega slovstva tudi iz materialnega obzira.

* V Lvovu izhaja časopis „Przyjaciel domowy“ (prijatelj domovine), kterega obsežek so razun družih podučnih in kratkočasnih reči posebno gospodarske ali kmetijske za ljudstvo spisane; vrednik mu je gosp. Hipolit Stupnicki; izhaja po pôli v tednu; cena mu je po pošti 5 fl.

* Ravno je prišla česka knjiga na svitlo pod naslovom: „Zaklady zeměznalství čili geognozie“ (Zakladi zemljoznanstva ali geognozie). Izdana je po naredbi ministerstva kmetijstva in gorníštva, da bi se rabila v šolah gorníških. Prestavil jo je iz nemškega g. Krejčiči.

* 6. dan t. m. je bil zbor društvá za povestnico jugoslovansko in starine, v kterem se je najpopred prebral dopis visoke banske vlade, v kterem se društvu izročí nabrani znesek za spominek na grobníškem polju. Nabranih je do zdaj 314 for. 42 kr. Potem se je govorilo o statističko-topografiških tablah, ktere je visoka banska vlada izročila društvu, da naj jih izda. Gospod predsednik naznani, da je gosp. Kočiančič obširno odgovoril na vprašanja društvena v slovenskem jeziku. Ti odgovor je bil sprejet z veliko radostjo in odločeno je bilo, da se v 3. knjigi „arkiva“ natisne. Gospod Sabljár je naznanil znamenive izvestja v svojem potovanju na Primorskem, po otocih jadranskega morja in Dalmaciji.

* V Terstu je prišel na svitlo ilirski „Pismovnik“ ali napeljevanje k pismenosti od Ilijaševiča, profesora bogoslovstva v Zagrebu.

* V Zagrebu se tiska delo „Hekuba“ od Vetranića-Čavčića.

* 4. zvezek časopisa českeho muzeum za leto 1852 se je začel te dni izdajati.

* Detovodni česki časopis „Škola“ bo letos izhajal v petpólnih dvomesečnih zvezkih. Velja s pošto vred na celo leto 3 fl.

* V Pragi se bodo izdale vse igre Shakespearove v českej prestavi. Dvanajst njih je že prestavljenih, največ od g. Douchy, Kolára in Malita.

* Prof. Hanuš je že izročil matici česki dodatek k „Mudroslovi“ naroda slovanskega v prislovih.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Prage 16. jan. Žitni kamen (Zeolithoid, Bierstein) se imenuje novo iznajdena stvar, iz ktere, kakor so „Novice“ že omenile, se dela ól (pivo). Nečem tukaj govoriti o novi znanjbi iz ozira narodnega gospodarstva, ker prihodnost naj jasneje dokaže vrednost njeno; le samo kratko omeniti mislim, k do je iznajdel žitni kamen, in iz česa se naredí. Kakor je znano o kuhi piva, se žito namoči, razprostiri da klije;

Huda taša gôr in dôli hodi,
 Od hudôbe se ji glava blodi.
 »Kaj vam pravim, vi sosédje, bratje,
 In vam drugim, ki ste môji svatje;
 Zénitvanja ste vi pričakvali,
 Bodete pa zdaj ja — pokopali!«

Böse Schwieger auf und nieder irret,
 Haupt und Sinn hat Bosheit ihr verwirret.
 »Lasst euch sagen, Brüder, Nachbarnleute
 Und ihr andern, die Festzeugen heute,
 Habt erwartet heut die Hochzeitfeste,
 Bleibt zur — Leichenfeier nun als Gäste.

Skušnje z rusovskimi pečmi.

(Priporočilo hišnim gospodarjem in ces. vradnijam).

Do lanskega leta so bile rusovske pečmi v naših krajih clo malo znane, dokler jih ni predsednik kmetijske družbe gosp. Terpinč po naših časopisih razglasil, in priporočil zidarja Matevža Grosel-na iz Tujinc, kateri jih zna posebno dobro delati, podučen od ptujega zidarskega mojstra.

V prid sedanjega in prihodnega človeštva se dajo tukaj na znanje skušnje s takimi pečmi, z opominom, jih namesto navadnih lončenih pečmi kolikor več toliko bolje staviti za naprej.

Skušnje so dokazale, da

pervič: rusovske pečmi le s tretjim delom kurjave več grejejo, kot navadne lončene;

drugič: da po zgoreli kurjavi zaperte do družega dne živo prihavico prihranijo in gorke ostanejo;

tretjič: da se nikakor ne kadijo, zatorej tudi nobenega smrada v stanico ne puhtijo, naj se z dervami, premogom (Steinkohle) ali z šoto (Torf) kurijo.

četertič: malo prostora potrebujejo in dati se jim zamore prijetna vunanja podoba.

Neverni Tomaži se znajo resnice tega prepričati v Ljubljani pri gosp. Krišparji, g. Nenigu, dr. Orlu, pri magistratu (na rotovžu) in v še več družih hišah.

Naprava take pečmi velja okoli 12 fl., ktere prihranjeni dvé tretjini kurjave že prvo zimo obilo povernete. Za 4 krajcarje šote na dan se da stanica, ki ima 28 kubičnih sežnjev notranjega prostora, prav dobro kuriti. To znese na mesec 2 fl. in za celo zimo 12 fl. Ni to velik razloček? Gospodje vradniki računstva, ki za navadne pečmi po 30 do 40 in še več goldinarjev za kurjavo ene stanice čez zimo dovolijo, nam bojo to nar gotovši poterdti zamogli.

Veliko veliko se dajo zmanjšati po ti kurjavi potrebe vsacega hišnega gospodarstva, pa tudi po pisarnicah cesarskih, in koliko kurjave zna po ti poti ostati za druge potrebe al za nasledne rodove!

Imenovani Grosel zna tudi sosebno umetno zidati šparovne ognjiša, in porabiti vso njih gorkoto, ki sicer v dimnike spuhti, za kurjavo bližnjih stanic; zna zidati krušne pečmi, da clo malo kurjave potrebujejo in pa vzdati tudi kotle. On prevzame take dela po čez al na dan. Komur je še kaj naredil, vsak mu je hvaležen.

Naročila prejmlje v Ljubljani na starem tergu pri branjevcu zraven Honove štacune.

Znamnja dobriga in slabiga gradiva.

(Dalje.)

III. Opeke.

Navadno se za temelj ali podzidje hiše kamnje porabi; veči del zidovja se pa z opekami (cegla) sestavi. Torej je važno, da se dobre opeke pripravijo. Že policijski red zaukaže, kakošne morajo opeke biti. Opeka za zid mora 12 palcov dolga, 6 palcov široka in 3 palce debela biti.

Ko se opeke kupujejo, naj se gleda, da so dobro žgane; naj se v poskušnjo nektere razlomijo, da se vidi, če znotrej ni kaj nežganiga ila ali debeliga peska. Še slabiji je pa, če il pred žganjem ni dobro gnjeten in vdelan bil, torej marsikaj koreninča ali travnih stebličkov noter ostane, ktere je ognj scer pokončal, u opeki pa majhne cevčike zapustil, ki naredé, da je opeka manj terda, in da zmerzlina va-njo pride.

Opeka, da je dobra, mora biti lepo rudeča in svitla. Lahko u roki deržana, če se s kakim železom vdari, mora jarno zazvoniti. Če se u vodo položi, ne smejo preveliki zračni mehurčki se vzdigniti. Ako se taki pokažejo, je gotovo znamnje, da u notranjim opeke so votli cevčiki, o kterih smo ravno govorili. Robi opečni morajo ojštri, poveršina gladka in brez poklin biti.

Strešna opeka (strešnik, korec) mora prav čisto in gladko poveršino imeti. Če se pri zadej napravljenim nosu derži in lahko s kladvam vdari, mora kot steklen zvon zazvoniti. Posebno pri strešnikih je vse na tem ležeče, da so dobro žgani, ker drugači o požaru lahko popokajo.

Strešnik mora biti 14 palcov dolg, 7 palcov širok, $\frac{1}{2}$ palca debel.

Ako bi nikakor ne bilo mogoče, prav dobrih strešnikov dobiti, se zamorejo clo slabi s tem popboljšati, da se močno razgrejejo in u vroč katran pomočijo.

Za tlak ali dlažbo se posebne opeke napravijo, ktere so štiri- ali večvoglate. Da so terpežne, morajo nar manj 2 palca debele biti *).

(Konec sledi.)

Visoki namen poljodelstva.

Poslovenil M. Verne.

(Konec.)

Kakor pa je očitno, da človek obleke potrebuje, naj živi v kakoršnim koli delu sveta, ravno tako očividno je, da bi se ti potrebi zadostiti ne moglo, ako bi ne bilo poljodelstva in ž njim zvezane živinoreje. Predivo, konoplje, volna, svila, usnje, kože, kožuhi — pridelki so poljodelstva in živinoreje, ki pa se čisto sirovi ne dajo porabiti, in iznoviga se kaže tu modrost in dobrota Stvarnika, po kateri se nebrojna množica ljudi z obdelovanjem, omikovanjem in prodajanjem taciga blaga živi, ki služi človeku za oblačilo. Al ni ovcoreja in volna za nar višjiga samooblastnika na svetu, kakor za nar

*) Želeti bi bilo, da bi se nagled (Kontrolle) vpeljal, ki bi čul nad izdelovanjem opek. Kajti ne more se tajiti, da dan današnji so opeke in strešniki ne le polovico dražji, kakor so bile pred malo leti, temoč tudi polovico slabjši.

Nagled bi moral čuti:

1. Da se dobra snova (Material) za napravo opek jemlje in porabi;
2. da se ilovca za opeke dobro očisti in obdela, posebno pa
3. da se opeke popolnoma opekajo ali žgejo.
4. Naj bi bili opekarji zavezani, omenjenim potrebam zadostiti, posebno pa primorani, opek ne predprodati, preden jih posebna komisija za dobre ni spoznala. Naj bi to važno reč kmetijske družbe na dotičnim mestu sprožile!

Pisavec.

nižjega človeka važna! — al ni volna, ki se ovci, da je ne teži in da se merčesi v nji ne zaredé, večkrat odstriči mora — al ni, pravim, volna izvirek bogastva, prednosti marsikterih narodov, in, rekel bi, dostikrat celó izvirek veči veljavnosti marsiktere države? In vse to se veže s poljedelstvom! Lejte njega visoki tudi namen od te strani!

Bratje moji! premišlujmo večkrat ta visoki namen! Detovoditelj naj mladosti, duhovni učenik kmetovavcem večkrat blage darove matere narave pred oči stavlja in jim dokazuje, kako se veže ena reč z drugo, da na mesto nevednosti, ki rada krivo sodi, stopi spoznanje, in iz spoznanja tudi veči ljubezin do vsih stvari na svetu.

Poznal se bo po tem tudi visoki namen poljedelstva — spoznal se bo sploh veliki prid vsiga, kar nam milost Stvarnika v naravi deli, — spoznalo se bo, da človek je za delo vstvarjen. Čmu bi nam bila scer naša moč? Ako bi nam Bog sam dajal, kar nam je treba, bi bili k vedni lenobi obsojeni, in ne bila bi se razumnost nikdar obudila, znanosti, umetnosti, poljedelstva, rokodelstva bi ne bilo, — velko kolo človeškiga družbenstva bi stalo!

Blagor pa posebno mladenču, ki ga narava za roko prime in ga že zgodaj po svojih cvetecih planjavah vodi! Vsaka stopnja mu bistri razum, žlahni serce, in krepča življenje!

Nova naprava cesarskih vradnij v našem cesarstvu.

Po nar višjem sklepu od 14. septembra lanskega leta je nova naprava vsih cesarskih vradnij poterjena, katero so c. k. ministri notranjih oprav, pravosodja in denarstva 19. dan tega mesca z ukazom razglasili, da se imajo okrajne vradnije (Bezirksämter), okrožne oblastnije (Kreisbehörden), sodne oblastnije (Gerichtsstellen) in deželne poglavarstva ali cesarske namestnije (Statthaltereien) v zgornji in doljni Austrii, na Českem, Marskem, Šleskem, Galiskem in Vladimirskem s Krakovo, v Bukovini, na Solnograškem, Tiroljskem in Vorarlberškem, Štajarskem, Koroškem, Krajskem, Goriškem, v Gradiški in Istrii, na Dalmatinskem, Horvaškem in Slavonskem, Erdeljskem in v Serbski vojvodini z Banatom — po ti postavi iznovega vstanoviti; izvzeto je le Dalmatinsko o sodnijskih oblastnijah, zastran kterih so že posebne cesarske postave dane.

Po velikosti dežele ali kronovine se imenuje nar višji deželna oblastnija v nekterih (večih) deželah cesarska namestnija (Statthaltereii), v drugih (manjših) deželno vladarstvo (Landesregierung). — Sedeži (stolice) cesarskih namestnij so: na Dunaji, v Lincu, Inspruku, Gradcu, Terstu, Zadru, Zagrebu, Pragi, Berni, Lvovu, Temešvaru in Sibirju; kronovine poglavar se imenuje v deželah tega obsežka cesarski namestnik (Statthalter). — Sedeži (stolice) deželnih vladarstev pa so: v Celovcu, Ljubljani, Trepavi, Solnogradcu in Černovici; — kronovine poglavar se imenuje v deželah tega obsežka deželni predsednik (Landespräsident).

Veči dežele so za politično opravilstvo razdeljene v okrog'e (kresije), manjši pa ne; zato na Koroškem, Krajskem, Solnograškem, zgornjem in dolnjem Šleskem in v Bukovini nimajo biti kresije.

Za Ogersko je posebna osnova dana po nar višjem sklepu od 10 t. m., po kateri je poterjena veči in obširniji oblast, ki jo ima deželski in vojni poglavar nadvojvoda Albreht; opravilstvo deželnega poglavarstva na Ogerskem razpade v 5 oddelkov, ki ima vsak svojega predsednika, ki so namestniki nadčelnika.

Višje deželne sodnije (nekdaj apelacije imenovane) imajo vsled nove osnove v prihodnje biti v sledečih mestih: za Austrio in Solnograško skupej na Dunaji (Beču), — za Česko v Pragi, — za Marsko in Sileško skupej v Bèrni, — za Štajarsko, Koroško in Krajsko skupej v Gradcu, — za Tiroljsko in Vorarlberško v Inspruku, — za Goriško, Teržaško in Istriansko skupej v Terstu, — za izhodni del Galicije in Bukovino skupej v Lvovu, — za zahodni del Galicije in Krakovo v Krakovi, — za Serbsko vojvodino in Banat skupej v Temešvaru, — za Horvaško in Slavonsko skupej v Zagrebu, — za Erdeljsko v Sibirju.

(Dalje sledi.)

Povestnice za kratki čas.

Predpustnica.

Anton Zmikovec, ki je že terde štiri križe na herbtu imel, je bil tako pridin hlapčón, da je vsako leto ne le eniga, ampak več gospodarjev obslužil. Kar je zaslužil, je nesel v tisto hranilnico spravil, kjer je s sladkim tertnim sokom pod mizo list podpisal, nikoli nič nazaj ne tirjati. Njegova skrinja je bila do verha polna prazniga, in njegove oblačila polne odkritoserčnosti. Še sreberno uro ima, pa misli: mojimu oblačilu se ura ne podá, torej nese uro v zastavnico, denar shrani pa v pivnico.

Pred pustam vidi Zmikovec kako ženini lepo nališpani okolj koračijo s takimi plajši ogernjeni, da človek ne vé, jeli bi jih vikal ali onikal. Zato tudi on sklene ženiti se, in sam pri sebi jo takole tuhta: „več se ne bom po službah trudil in sitnosti čemernih gospodarjev prenašal, kateri hočejo, da bi človek za majhno groše neprenehoma kakor živina jim delal, in če se le dva dni kej pomudim in odahnem, mi že slovo dajó. Poiskal si bom torej neveste in stopil v zakonski stan, da bova živela kakor dva tička. Čeravno nimam bogastva, tudi ob malim se živi, če ima žena kaj prida dote“.

Tako sladkosti zakonskiga stanu premišljeva je gré zares snubit.

V domači soseski Zmikovec ni mogel dobiti neveste, zato ker so ga povsod dobro poznale, da ima na desni roki enmalo predolge perste. Gré je torej iskat v drugo sosesko. Zvedil je za žensko, Urša Napota ji je bilo ime, ktera ni bila ravno zala, pa bogata, ker je ni davnej v loteriji veliko zadela. Pa pri vsim lepim denarcu Napota ni mogla moža dobiti, zato ker je bilo očitno znano, da je pred dvéma letama v neki hiši več draziga perila prehitro bila posušila, in je zato mogla celo leto mungati debelo perilo tistim tičem, kterim okoli nog rožljajo železne verižice.

Zmikovec se ne spodtika nad tem, ter misli: „to se lahko vsacimu človeku primeri; vzal jo bom, če me bo le hotla“. Gré do Urše, in ko k nji pride, jo najde praznično oblečeno in z zlatnino olišpano, in ji tako govori: „Urška, moja navada ni hodit kakor mačka okol vroče kaše, naravnost ti povem: ženit sim se k tebi prišel, al me češ vzeti?“ Urša odgovori: „Če imaš kaj premoženja, te že vzamem; revniga moža pa nočem; bogata tudi hočem premožniga moža imeti“. Zmikovec ji na to pravi: „nisim prazen, ne, nekaj imam v hranilnici, nekaj v zastavnici; dote imam tudi le štirikrat petdeset manj ko dvé sto goldinarjev, torej mislim, da bova dobra vkup, če sim ti všeč“. Urša iz serca vesela, da le moža dobí, kakor veči del postarnih divic, ki so že večkrat ploh vlekla, mu poda roko in pravi: Vzela te bom, le samo skerbi, da dovoljenje od gospoške dobiš. Anton gré k županu, in brez velike težave dobí pisano privoljenje, ker pri ženitnih dovolitvah se dostikrat ne gleda toliko na to, kako bo družina ži-